

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

КУПАР ДАР'Я ЮРІЇВНА

УДК 343.213.7

**ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ
ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник –

доктор юридичних наук, доцент
Яценко Андрій Миколайович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, професор кафедри
кримінального права і криминології
факультету № 1.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Хряпінський Петро Васильович,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка», професор
кафедри кримінального права і
криминології юридичного факультету;

кандидат юридичних наук
Ступник Ярослав Валерійович,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет», доцент кафедри
кримінального права та процесу
юридичного факультету.

Захист відбудеться 16 червня 2018 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.03 у Харківському національному університеті внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27).

Автореферат розісланий 14 травня 2018 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Д. Ю. Кондратов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Порухення кримінально-правових заборон, передбачених в Особливій частині Кримінального кодексу (далі – КК) України, традиційно зумовлює настання кримінально-правових наслідків, серед яких першорядна роль відводиться покаранню. Проте КК України забезпечує нормативну основу й для реалізації альтернативних покаранню інших кримінально-правових наслідків вчиненого суспільно небезпечного посягання. Їх змістом є не кара, а навпаки, – заохочення (стимулювання) позитивної посткримінальної поведінки, у тому числі й інших проявів поведінки особи, поєднаної з настанням певної події, а також лікування і виховна корекція загального рівня розвитку людини. Одним з таких альтернативних покаранню наслідків є звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби, що у певних випадках здатне більш дієво і ефективно впливати на правопорушників із метою досягнення тих завдань, що стоять перед кримінальним законодавством України. Частина 4 статті 401 КК України декларує, що особа, яка вчинила злочин, передбачений статтями розділу XIX КК України, може бути звільнена від кримінальної відповідальності згідно зі ст. 44 цього Кодексу із застосуванням до неї заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України (далі – ДС ЗСУ).

Указана кримінально-правова норма не є новелою українського кримінального законодавства. Однак досить тривала практика її застосування вимагає свого узагальнення і наукового осмислення. Зазначене вимагає проведення комплексного наукового дослідження проблем звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби, тим більше, що у доктрині вітчизняного кримінального права безпосередньо проблемам звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів приділяється недостатньо уваги.

Додаткової актуальності теми додає і той факт, що протягом останніх років в Україні спостерігається тенденція до поширення зареєстрованих фактів порушень кримінально-правових заборон у військовій сфері, обумовлених військовим конфліктом на сході України. З огляду на це, звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів як альтернатива покаранню у справі протидії військовій злочинності набуває особливого значення. І це пов'язано не лише зі здатністю цього унікального заходу кримінально-правового характеру в певних випадках ефективно впливати на порушення кримінально-правових заборон у військовій сфері, а й з огляду на те, що в основу ч. 4 ст. 401 КК України покладене гуманне ставлення держави до суб'єктів військових злочинів.

У доктрині вітчизняного кримінального права проблеми звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби знайшли своє висвітлення у працях С. І. Дячука, В. А. Клименка, М. І. Мельника, О. М. Сарнавського, М. І. Хавронюка, С. О. Харитонова. Окремі аспекти звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів розглядали Ю. В. Баулін, П. В. Хряпінський та інші вчені й практики. Значний науковий внесок у сферу досліджуваної проблематики внесли вітчизняні й

зарубіжні науковці, що займалися вивченням проблем звільнення від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК України (ст.ст. 45–49, ч. 1 ст. 97). До них, зокрема, належать: Л. В. Головка, М. Є. Григор'єва, О. В. Давидова, Г. О. Єремій, О. О. Житний, О. В. Козаченко, В. М. Куц, Ж. В. Мандриченко, Ю. В. Матвєєва, Т. Б. Ніколаєнко, С. І. Нікулін, О. В. Перепадя, В. В. Сверчков, В. В. Ценева, Г. М. Якобашвілі, А. М. Ященко та багато інших.

Віддаючи належне значущості проведених наукових досліджень, зазначимо, що на дисертаційному рівні комплексний аналіз проблем звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів залишився поза увагою вказаних дослідників. Через це багато питань, пов'язаних зі звільненням від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів, залишилися без відповіді. Зокрема, у жодній з наукових праць не розкрито питання встановлення конкретних видів заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України (далі – ДС ЗСУ), що можуть бути застосовані до суб'єкта військового злочину в разі його звільнення від кримінальної відповідальності, визначення поняття цих заходів, а також встановлення підстав, суб'єктів та порядку їх застосування у разі звільнення від кримінальної відповідальності. Залишається дискусійною правова природа цих заходів впливу. Крім того, в практичній діяльності дуже часто виникають труднощі з реалізацією звільнення від кримінальної відповідальності суб'єкта військового злочину за нормами Загальної частини КК України (ст.ст. 45–49, ч. 1 ст. 97 КК України), з огляду на приписи ч. 4 ст. 401 КК України, а також окремі роз'яснення вищої судової інстанції.

Зазначені вище обставини визначили вибір теми й основні напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження узгоджується з п. 5.15 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016–2019 років, схвалених рішенням Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ від 23.02.2016 року (протокол № 2), а також відповідає комплексній темі наукових досліджень кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ на 2014–2018 роки «Протидія злочинності кримінально-правовими та кримінологічними засобами» (номер державної реєстрації 0113U008195).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 29 березня 2016 року (протокол № 3).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є розробка концептуальних положень науково-прикладної проблеми звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби на основі законодавства України, іноземного досвіду, наукових підходів та узагальнення відповідної практики правозастосування.

Поставлена мета обумовила вирішення таких основних завдань:

– оцінити стан наукової розробленості проблем звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочини проти порядку несення військової служби;

- простежити історію становлення та розвитку законодавчої регламентації звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти порядку несення військової служби;
- розглянути положення зарубіжного законодавства щодо звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби;
- визначити місце звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби в системі заходів кримінально-правового впливу;
- розкрити зміст поняття звільнення особи від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби;
- з'ясувати правову природу заходів, передбачених ДС ЗСУ, як засобів впливу, що застосовуються поряд зі звільненням від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби;
- дослідити проблеми і визначити особливості звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби за нормами Загальної частини КК України;
- розглянути перспективи запровадження в Особливій частині КК України спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби;
- сформулювати пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, насамперед КК України в частині регламентації звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку із застосуванням заходів кримінально-правового впливу у разі вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби.

Предметом дослідження є звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти порядку несення військової служби.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є діалектичний метод, який дозволив дослідити законодавчі положення щодо звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби і практику їх застосування через поглиблене вивчення більш загальних категорій кримінального і військового права (усі розділи роботи). Догматичний метод використано для визначення понятійного апарату, сутності й значення взаємодії суду і командирів військової частини, установи чи організації, внаслідок якої до суб'єкта військового злочину можуть бути застосовані заходи, передбачені ДС ЗСУ, для формулювання висновків щодо практики застосування звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів і обґрунтування пропозицій щодо уточнення та доповнення норм КК України та інших нормативно-правових актів (розділи 2, 3, 4). За допомогою історичного методу з'ясовані історичні витоки звільнення особи від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби (підрозділ 1.2). Компаративістський метод використано в процесі дослідження зарубіжного досвіду законодавчої регламентації звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів та можливості його імплементації

у вітчизняне законодавство (підрозділ 1.2). Використання методу системного аналізу дозволило визначити місце і роль звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби в інституті звільнення від кримінальної відповідальності, а також систему заходів, передбачених ДС ЗСУ, що можуть бути застосовані до суб'єктів військових злочинів у разі їх звільнення від кримінальної відповідальності (підрозділи 2.1, 2.2). Статистичний метод використано для узагальнення статистичної інформації Генеральної прокуратури України, Судової влади України, Єдиного державного реєстру судових рішень України (підрозділ 2.1, розділ 3).

Нормативно-правову та інформаційну основу дисертації склали Конституція України, інші закони, а також підзаконні нормативно-правові акти України, судова практика, законодавство зарубіжних країн.

Теоретичною базою дисертаційної роботи стали наукові праці в галузі загальної теорії права, конституційного, кримінального, кримінального процесуального права, кримінології і інших наук.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані Генеральної прокуратури України про зареєстровані в Україні злочини проти встановленого порядку несення військової служби, за період з 2014–2017 рр., дані статистичної звітності судової влади України за цей же період щодо суб'єктів військових злочинів, дані, отримані в результаті аналізу практики застосування звільнення від кримінальної відповідальності суб'єкта військового злочину за нормами Загальної частини КК України (вивчено 243 судових рішення).

Наукова новизна отриманих результатів зумовлена тим, що дисертація є першим в Україні комплексним науковим дослідженням звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів із можливим застосуванням уповноваженими суб'єктами заходів, передбачених ДС ЗСУ. Вона конкретизується у таких наукових положеннях:

вперше:

– обґрунтовано висновок, що під заходами, передбаченими ДС ЗСУ, слід розуміти певні заходи дисциплінарного правового характеру (дисциплінарні стягнення та інші засоби впливу), що можуть бути застосовані на підставі окремого закону України до осіб, які несуть військову службу, у разі вчинення ними правопорушень (проступків), злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг та/або пов'язаних із зловживанням своїм службовим становищем, або злочинів, суспільно небезпечним наслідком вчинення яких є людські жертви чи інші тяжкі наслідки, або створення загрози настання таких наслідків, а також у разі звільнення цих осіб від кримінальної відповідальності згідно зі ст. 44 КК України;

– запропоновано принципово нову класифікацію заходів, передбачених ДС ЗСУ, відповідно до якої такі заходи становлять дисциплінарні стягнення та інші заходи дисциплінарно-правового впливу;

– у результаті вивчення та узагальнення сучасної практики звільнення суб'єкта військового злочину від кримінальної відповідальності обґрунтовано твердження, що застосування заходів, передбачених ДС ЗСУ, здійснює не суд, а командир (начальник) військової частини, установи або організації. У суду є лише

право звернення до командира (начальника) військової частини, установи або організації з вимогою про застосування таких заходів, причому у вигляді виключно дисциплінарних стягнень;

удосконалено:

– наукове бачення щодо видів реальної негативної (ретроспективної) кримінальної відповідальності залежно від ознак суб'єкта злочину. Запропоновано, залежно від ознак суб'єкта злочину, поділ реальної негативної (ретроспективної) кримінальної відповідальності на види здійснювати з огляду лише на особливості реалізації такої відповідальності щодо окремих категорій осіб (суб'єктів злочину), зокрема, жінок, військовослужбовців строкової служби, осіб, що досягли пенсійного віку, осіб, що не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, інвалідів першої або другої групи та інших осіб;

– наукові погляди щодо місця звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів у межах загального інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Зазначено, що таке звільнення належить до екстраординарних, а не спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, оскільки будучи закріпленим в Особливій частині КК України, за відсутності визначених законом спеціальних підстав і умов (передумов) такого звільнення, у ч. 4 ст. 401 КК України задекларовані загальні відсилочно-бланкетні положення щодо звільнення від кримінальної відповідальності виключно суб'єкта військового злочину за нормами Загальної частини КК України;

– поняття звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військового злочину, під яким запропоновано розуміти відмову на стадії судового провадження подальшого продовження встановлення причетності суб'єкта військового злочину до вчинення такого злочину та доведення винуватості у його вчиненні, у зв'язку з наявністю передбачених законом для цього підстав і умов (передумов) відповідно до ст. 44 КК України;

дістало подальший розвиток:

– наукові позиції щодо недоцільності заборони вищою судовою інстанцією звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим за вчинення військових злочинів з огляду на те, що ці злочини мають суто публічний характер, а їх вчиненням порушуються передусім публічні інтереси;

– аргументи щодо критичного ставлення до виділення у доктрині кримінального права позитивної кримінальної відповідальності, оскільки остання наближена до морально-етичної відповідальності, а не кримінально-правової;

– система аргументів щодо доцільності запровадження в Особливій частині КК України спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретична й практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що викладені в роботі висновки та пропозиції можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження питань, пов'язаних зі звільненням від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (Акт впровадження

результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України від 15 січня 2018 року);

– у нормотворчій діяльності – для уточнення та вдосконалення окремих норм кримінального законодавства України;

– у правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики реалізації звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби;

– в освітньому процесі – під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення занять з дисциплін «Кримінальне право» (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 25 січня 2018 року).

Апробація матеріалів дисертації. Результати дослідження оприлюднені дисертантом у вигляді доповідей на науково-практичних конференціях: «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (м. Львів, 14–15 квітня 2017 р.); «Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів» (м. Харків, 2–3 червня 2017 р.); «Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного законодавства» (м. Київ, 9–10 червня 2017 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовані за результатами дисертаційної роботи, відображені у дев'яти наукових працях, зокрема у шести наукових статтях (з яких дві опубліковані у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, три – у фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, одній статті, опублікованій у науковому виданні іноземної держави з наряду, за яким підготовлено дисертацію), а також трьох тезах наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації зумовлені постановленою метою і завданнями дослідження. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (214 найменувань) та двох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок, з них основний текст – 179 сторінок, список використаних джерел – 25 сторінок, додатки – 6 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, охарактеризовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію й впровадження, а також про кількість публікацій, структуру й обсяг роботи.

Розділ 1 «Загальнотеоретичні засади дослідження звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукової розробленості проблем звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби та методологія дослідження»* здійснено аналіз наукових

розробок звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів і зазначено, що на сьогоднішній день вони знаходять своє висвітлення лише в поодиноких наукових публікаціях, науково-практичних коментарях до розділу XIX Особливої частини КК України, а також розглядаються в межах висвітлення більш загальних питань інституту звільнення від кримінальної відповідальності й питань кваліфікації окремих військових злочинів. Протягом 1991–2015 рр. в Україні захищено чимало дисертаційних робіт, присвячених проблематиці кримінальної відповідальності за злочини у військовій сфері, але у цих роботах питання реалізації інших заходів кримінально-правового характеру, зокрема пов'язаних зі звільненням від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів, нажаль, не розглядалися. Виключення становить лише дисертаційне дослідження В. О. Бугаєва «Військові злочини і покарання» (2001 р.), в якому дослідник хоч і доволі поверхово, але все ж торкався питань звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення таких злочинів.

Дослідження звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів ґрунтується на низці загальнонаукових і спеціально-наукових методів пізнання. З огляду на це, доведено, що використання у дослідженні окрім філософського (діалектичного) методу, ще й низки інших методів наукового пізнання, зокрема догматичного, порівняльно-правового, системного, історичного та статистичного, у своїй сукупності дозволить комплексно підійти до аналізу проблемних питань звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів.

У підрозділі 1.2 «Звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби: історико-правовий та компаративістський аналіз» зазначено, що у дореволюційному періоді розвитку досліджуваного явища (до жовтневої революції 1917 р.), на підставі аналізу низки правових актів, що в різний час діяли на території сучасної України, можна спостерігати початок запровадження норм, юридичним наслідком застосування яких сьогодні є звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів. Зазначено, що їх особливістю є те, що вони є прообразом спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення чітко визначених конкретних військових злочинів. Вивчення нормативно-правових актів другого періоду розвитку інституту звільнення від кримінальної відповідальності за військові злочини (з 1917 р. до прийняття КК України від 5 квітня 2001 р.) показало, що в окремих із них можна спостерігати безпосередню пряму вказівку на звільнення від кримінальної відповідальності дезертирів або осіб, які ухилилися від мобілізації. В інших документах – непряму – за наявності пом'якшуючих обставин передбачалося застосування правил Дисциплінарного статуту Робітничо-Селянської Червоної Армії, а згодом – Збройних Сил Союзу РСР. Третій період розвитку звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти порядку несення військової служби, репрезентований КК України від 5 квітня 2001 р., у ч. 4 ст. 401 якого до теперішнього часу задекларована кримінально-правова норма, наслідком реалізації якої є звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів. Зазначено, що спеціальних норм, що передбачають звільнення від кримінальної відповідальності за

вчинення певних конкретних військових злочинів у КК України від 5 квітня 2001 р. законодавцем не було регламентовано і до теперішнього часу не передбачено.

У підрозділі проведено порівняльно-правовий аналіз положень ч. 4 ст. 401 КК України із законодавством зарубіжних країн. Встановлено, що звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів кримінальним законодавством більшості європейських країн не передбачене. Втім, воно знаходить своє втілення в актах кримінально-правового характеру Швейцарії, Латвії, Литви та Естонії. У КК держав «пострадянського простору» в Особливій частині звільнення від кримінальної відповідальності за військові злочини регламентується, як правило, у примітках до деяких кримінально-правових норм.

Розділ 2 «Звільнення від кримінальної відповідальності та заходи, передбачені Дисциплінарним статутом Збройних Сил України як засоби реагування на порушення заборон у сфері встановленого порядку несення військової служби» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби в системі заходів кримінально-правового характеру» зазначено, що звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів є альтернативою каральним заходам кримінально-правового впливу. Цей некаральний захід кримінально-правового впливу, заснований на заохоченні (стимулюванні) позитивної посткримінальної поведінки та суспільно корисних вчинків, а також на недоцільності здійснення подальшого кримінального провадження.

Аргументовано, що кримінальна відповідальність займає центральне місце в системі заходів державного реагування на порушення кримінально-правових заборон. За своєю суттю вона може бути лише реальною негативною (ретроспективною), а не позитивною чи потенційною. Така відповідальність характеризується низкою ознак, визначальною серед яких є ознака, яка полягає у тому, що її змістом є не лише покарання, але й інші заходи кримінально-правового характеру. Доведено, що реальна негативна (ретроспективна) кримінальна відповідальність хоча і відіграє провідну роль у регулюванні кримінально-правових відносин, не завжди може сприяти досягненню завдань, які стоять перед КК України. У певних випадках більш ефективною може бути реалізація інших заходів кримінально-правового характеру, яким і є звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів.

Зазначено, що зміст аналізованого виду звільнення від кримінальної відповідальності характеризує низка специфічних ознак. Визначальною серед них є властивість, яка полягає у тому, що звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військового злочину являє собою взаємодію суду й командирів військових частин, установ або організацій, внаслідок якої кримінальне провадження щодо визначеного законом спеціального суб'єкта злочину припиняється з nereабілітуючих підстав і такий суб'єкт може зазнати дисциплінарної відповідальності у виді певних видів дисциплінарних стягнень, передбачених ДС ЗСУ.

У підрозділі 2.2 «Правова природа заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України, як засобів впливу, що застосовуються поряд зі

звільненням від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби» зазначено, що заходи, передбачені ДС ЗСУ, мають дисциплінарно-правовий, а не кримінально-правовий характер. До таких заходів належать дисциплінарні стягнення та інші заходи дисциплінарно-правового впливу.

Встановлено, що підставою застосування заходів, передбачених ДС ЗСУ, у виді дисциплінарних стягнень, як правило, є вчинення правопорушень, проступків, порушень військової дисципліни, невиконання (неналежне виконання) службових обов'язків. Вчинення військового злочину може бути підставою застосування дисциплінарних стягнень лише у разі, якщо в результаті вчиненого військового злочину відбулося звільнення від кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 401 КК України.

Доведено, що підставою застосування заходів, передбачених ДС ЗСУ, у виді інших заходів дисциплінарного впливу може бути вчинення не лише проступку, правопорушення, порушення військової дисципліни, невиконання (неналежного виконання) службових обов'язків, але і невиконання (неналежного виконання) службових обов'язків, що призвело до людських жертв чи інших тяжких наслідків або створило загрозу настання таких наслідків; злочину у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, та/або пов'язаного із зловживанням своїм службовим становищем; не виправлення військовослужбовцем своєї поведінки через зразкове виконання військового обов'язку і недосягнення мети попереднього стягнення у вигляді попередження про неповну службу відповідність протягом шести місяців після його накладання. З огляду на це, а також на порядок реалізації звільнення від кримінальної відповідальності згідно з кримінальним процесуальним законодавством України, обґрунтовано, що до суб'єкта військового злочину у разі його звільнення від кримінальної відповідальності можуть бути застосовані заходи, передбачені ДС ЗСУ, лише у виді дисциплінарних стягнень.

Розділ 3 «Звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби за нормами Загальної частини КК України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Імперативне звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби: проблеми реалізації окремих його видів» аргументовано, що до імперативних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби належить звільнення суб'єкта військового злочину із можливим застосуванням до них заходів, передбачених ДС ЗСУ у зв'язку із: 1) дійовим каяттям (ст. 45 КК України), 2) примиренням із потерпілим (ст. 46 КК України), 3) закінченням строків давності (ст.ст. 49, 106 КК України). Зазначено, що нормативну основу вказаних видів звільнення від кримінальної відповідальності суб'єкта військового злочину становлять відповідні статті Загальної частини КК України і ч. 4 ст. 401 КК України.

У підрозділі проведено аналіз підстав та умов (передумов) звільнення суб'єкта військового злочину за статтями 45, 46, 49, 106 КК України, з огляду на приписи ч. 4 ст. 401 КК України, звернуто увагу на проблеми застосування вказаних законодавчих приписів, виходячи з наявної судової практики, а також на можливість

реалізації командиром (начальником) військової частини, установи чи організації заходів, передбачених ДС ЗСУ, у випадку прийняття судом рішення про звільнення суб'єкта військового злочину від призначення покарання у зв'язку з втратою таким суб'єктом суспільної небезпечності (ч. 4 ст. 74 КК України) або у зв'язку із закінченням строків давності (ч. 5 ст. 74 КК України).

У підрозділі 3.2 «Дискреційне звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби: особливості застосування» зазначено, що до дискреційних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів належить звільнення суб'єкта військового злочину із можливим застосуванням до них заходів, передбачених ДС ЗСУ: 1) у зв'язку з передачею такої особи на поруки (ст. 47 КК України), 2) у зв'язку зі зміною обстановки (ст. 48 КК України), 3) із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ст. 97 КК України).

У підрозділі проведено аналіз підстав та умов (передумов) звільнення суб'єкта військового злочину за статтями 47, 48, 97 КК України, з огляду на приписи ч. 4 ст. 401 КК України, а також наявної судової практики. Звернуто увагу на особливості застосування вказаних законодавчих приписів.

Розділ 4 «Перспективи запровадження в Особливій частині КК України спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби» присвячено аналізу обставин, які обумовлюють запровадження спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності у законодавство України. Зазначено, що більшість загальносоціальних і спеціально-правових обставин запровадження спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів зумовлюють запровадження в розділ XIX Особливої частини КК України спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених окремими частинами статей 407 «Самовільне залишення військової частини або місця служби» і 408 «Дезертирство» КК України. Зазначено, що підставу звільнення за цими нормами альтернативно мають становити або збіг тяжких особистих, сімейних чи інших обставин, або позитивна посткримінальна поведінка у вигляді добровільної явки військовослужбовця до правоохоронних органів чи військової частини (або місця служби) для подальшого проходження військової служби протягом трьох діб з моменту ухилення. Причому збіг тяжких особистих, сімейних чи інших обставин має характеризувати виключно підставу звільнення за самовільне залишення військової частини або місця служби/самовільне залишення військової частини або місця служби з метою ухилення від військової служби, а добровільна явка суб'єкта військового злочину до правоохоронних органів чи військової частини або місця служби для подальшого проходження військової служби протягом трьох діб з моменту ухилення – підставу звільнення за самовільне залишення військової частини або місця служби/самовільне залишення військової частини або місця служби з метою ухилення від військової служби за відсутності тяжких особистих, сімейних чи інших обставин або за нез'явлення військовослужбовця вчасно без поважних причин на службу/нез'явлення військовослужбовця вчасно без поважних причин на службу з метою ухилення від військової служби. Умову (передумову) звільнення за ст. 407 має становити вчинення

вперше військовослужбовцем злочину, передбаченого частиною першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, а умову (передумову) звільнення за ст. 408 – вчинення вперше злочину, передбаченого частиною першою, другою або третьою цієї статті.

Зазначено, що факультативне або обов'язкове звільнення від кримінальної відповідальності не повинно виключати необхідності під час можливого прийняття рішення про таке звільнення врахування загальних приписів щодо звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів, тобто тих, що встановлені у ч. 4 ст. 401 КК України. У зв'язку з цим та з урахуванням зарубіжного досвіду запропоновано варіанти нормативного врегулювання підстав спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених окремими частинами статей 407 і 408 КК України.

ВИСНОВКИ

У дисертації викладено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягає в комплексному правовому аналізі теоретичних і практичних проблем звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби, формулюванні на цій основі відповідних висновків і рекомендацій щодо вдосконалення положень чинного КК України та окремих нормативно-правових актів і практики їх застосування. Найбільш важливими з них є такі.

1. У доктрині вітчизняного кримінального права ступінь наукової розробленості звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військового злочину не можна визнати задовільним. Вказана проблематика випала з «поля зору» вітчизняних фахівців, незважаючи на приділення ними уваги питанням кримінально-правової характеристики військових злочинів. З огляду на це на сьогодні наукові розвідки проблем звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених розділом XIX Особливої частини КК України, знаходяться на початкових стадіях розробок окремих вчених і практиків і репрезентовані лише у формі поодиноких наукових публікацій або науково-практичних коментарів положень ч. 4 ст. 401 КК України.

2. Аналіз історичних джерел становлення і розвитку субінституту звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів дозволяє стверджувати, що у різні історичні періоди, до прийняття КК України від 5 квітня 2001 р., у нормативно-правових актах були закріплені, як правило, прообрази спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за окремі військові злочини (наприклад, за самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство). Водночас прообразом сучасної ч. 4 ст. 401 КК України, були положення ст.ст. 206-4, 206-5, 206-10, 206-12 КК УРСР 1927 р., а також ст.ст. 233, 235, 251, 252 та ін. КК УРСР 1960 р.

3. Звільнення від кримінальної відповідальності не властиве кримінальному законодавству низки європейських країн, оскільки в ньому воно замінено інститутом звільнення від покарання. Однак є і виключення. Зокрема, у КК Швейцарії передбачена можливість у разі вчинення військового злочину

відмовитися від кримінального переслідування особи, яка його вчинила. Така відмова від кримінального переслідування фактично є аналогом наявного у КК України звільнення від кримінальної відповідальності за нормами його Загальної і Особливої частини. У кримінальному законодавстві прибалтійських держав звільнення за військові злочини не виключається, але тільки за нормами Загальної частини. Натомість у КК держав пострадянського простору звільнення від кримінальної відповідальності за військові злочини регламентується лише в Особливій частині, а саме у примітках до окремих кримінально-правових норм, за виключенням КК Республіки Білорусь, в якому передбачено загальні і спеціальні кримінально-правові норми щодо звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів.

4. У системі заходів кримінально-правового характеру звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військового злочину належить до альтернативних некаральних заохочувальних або таких, що засновані на недоцільності здійснення подальшого кримінального провадження, заходів кримінально-правового характеру. Воно являє собою відмову від подальшого продовження встановлення причетності спеціального суб'єкта злочину до вчинення військового злочину, у зв'язку з наявністю до цього визначених законом підстав і умов (передумов). Юридичним наслідком застосування звільнення від кримінальної відповідальності є закриття кримінального провадження щодо суб'єктів військових злочинів з nereабілітуючих підстав. Безпосередньо в системі заходів, юридичним наслідком застосування яких є закриття кримінального провадження з nereабілітуючих підстав, звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військового злочину належить до екстраординарних видів звільнення від кримінальної відповідальності.

5. Заходи, передбачені ДС ЗСУ, є заходами дисциплінарно-правового характеру. Фактично це дисциплінарні стягнення та інші заходи дисциплінарно-правового впливу, які застосовуються командиром (начальником) військової частини, установи чи організації, у разі вчинення правопорушень (проступків), а також певних видів злочинів, що не належать до військових. Дисциплінарні стягнення становлять: 1) примусові заходи дисциплінарно-виховного характеру; 2) примусові заходи обтяжливо-обмежувального характеру. До інших заходів дисциплінарно-правового впливу належать: 1) інші заходи дисциплінарно-виховного впливу; 2) примусові заходи тимчасово-запобіжного характеру; 3) примусові заходи преюдиційно-обтяжливого характеру. У разі звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів згідно зі ст. 44 КК України заходи, передбачені ДС ЗСУ, становлять виключно дисциплінарні стягнення, які можуть бути застосовані командиром (начальником) військової частини, установи або організації лише за наявності відповідного звернення суду до останнього із вимогою про їх застосування.

6. З метою однакового і правильного застосування судами України законодавства про звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військового злочину у зв'язку з дійовим каяттям, останні при розгляді проваджень відповідної категорії мають більш критично підходити до встановлення і констатації

тих обставин, що безпосередньо становлять зміст підстави й умови (передумови) цього виду звільнення від відповідальності.

Заборона вищою судовою інстанцією звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням із потерпілим за вчинення військових злочинів, що висловлена в окремих інформаційних листах, не може сформувати сталу правову позицію, покликану забезпечити єдину правозастосовну практику застосування цього виду звільнення від кримінальної відповідальності.

У разі постановки питання про звільнення суб'єкта військового злочину від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності суди мають керуватися як приписами ч. 4 ст. 401 КК України, так і положеннями п. 2–5 ч. 1 ст. 49, ч. 2, 3, а, у разі вчинення злочину, передбаченого ч. 5 ст. 404 КК України, і ч. 4 ст. 49 КК України.

7. Імперативне або дискреційне звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військових злочинів зумовлює постановку і вирішення питання про звернення суду до командира (начальника) військової частини, установи чи організації з вимогою про застосування останнім конкретних видів дисциплінарних стягнень. У разі встановлення обставин, що унеможливають постановку і вирішення цього питання, суди мають мотивувати своє рішення про те, чому таке звернення є недоречним або зайвим. Звернення суду до командира (начальника) військової частини, установи чи організації з вимогою про застосування останнім конкретних видів дисциплінарних стягнень доцільно реалізовувати й у разі звільнення суб'єкта військового злочину від призначення покарання на підставі ч. 4 і 5 ст. 74 КК України.

У разі звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки суб'єкта військового злочину, який не звільнений в запас, до нього поряд із заходами громадсько-виховного характеру, що мають виявлятися у клопотанні колективу військової частини, установи або організації, а також у резолютивній частині ухвали суду про закриття кримінального провадження, не слід виключати можливість застосування командиром (начальником) до такого суб'єкта після звільнення від кримінальної відповідальності та передачі його на поруки дисциплінарних стягнень обтяжливо-обмежувального характеру.

Звільнення від кримінальної відповідальності суб'єкта військового злочину у зв'язку зі зміною обстановки вимагає від судів встановлення обставин, які б конкретно виражали зміну обстановки, а також свідчили про те, чому саме вона (така зміна обстановки) спричинила втрату діянням суспільно небезпечного характеру або особою своєї суспільної небезпечності.

У разі звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 1 ст. 97 КК України не слід виключати ситуації, коли до суб'єкта військового злочину, який не досяг 18-річного віку, замість примусових заходів виховного характеру більш кориснішим може бути застосування уповноваженим суб'єктом окремих заходів, передбачених ДС ЗСУ.

8. На підставі аналізу розроблених наукою загальносоціальних та спеціально-правових обставин, що зумовлюють спеціальне звільнення від кримінальної відповідальності, визначено, що поряд з удосконаленням положень ч. 4 ст. 401 КК України одним із перспективних напрямів розвитку заохочувальних приписів в

Особливій частині КК України є запровадження спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених окремими частинами статей 407 і 408 КК України.

9. За результатами проведеного дослідження запропоновано зміни й доповнення до законодавства:

– доповнити ч. 2 ст. 45 закону України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України» положенням *«У випадку звільнення від кримінальної відповідальності військовослужбовець може зазнати дисциплінарних стягнень визначених цим Статутом»;*

– викласти ч. 4 ст. 401 КК України у такій редакції:

«4. Особа, яка вчинила злочин, відповідальність за який передбачено статтями цього розділу, звільняється від кримінальної відповідальності відповідно до положень статті 44 цього Кодексу».

– доповнити ст. 401 КК України частиною 5 і 6 такого змісту:

«5. У разі звільнення від кримінальної відповідальності згідно зі статтею 44, а також звільнення від покарання у випадках, передбачених частиною четвертою і п'ятою статті 74 цього Кодексу, суд може звернутися до командира (начальника) військової частини, установи або організації з вимогою про застосування до особи, яка вчинила злочин, передбачений статтями цього розділу, заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України.

6. У разі звільнення від кримінальної відповідальності або покарання особи, яка вчинила злочин, передбачений статтями цього розділу, згідно зі ст. 97, а також у випадках, передбачених частиною першою статті 105 і 106 цього Кодексу, суд може замість застосування примусових заходів виховного характеру, передбачених ч. 2 ст. 105 цього Кодексу, звернутися до командира (начальника) військової частини, установи або організації з вимогою про застосування до неї заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України»;

– викласти ч. 6 ст. 407 КК України у такій редакції:

«6. Військовослужбовець, який вперше вчинив дії, передбачені частиною першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, може бути звільнений від кримінальної відповідальності, якщо самовільне залишення військової частини або місця служби відбулося внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних або інших обставин, або звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з моменту ухилення від служби він протягом трьох діб добровільно з'явився до правоохоронних органів чи військової частини або місця служби для подальшого проходження військової служби»;

– викласти ч. 5 ст. 408 КК України у такій редакції:

«5. Військовослужбовець, який вперше вчинив дії, передбачені частиною першою, другою або третьою цієї статті, може бути звільнений від кримінальної відповідальності, якщо самовільне залишення військової частини або місця служби з метою ухилення від військової служби відбулося внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних або інших обставин, або звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з моменту ухилення від служби він протягом трьох діб добровільно з'явився до правоохоронних органів чи військової частини або місця служби для подальшого проходження військової служби».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Купар Д. Освобождение от уголовной ответственности за воинские преступления: сравнительно-правовой анализ. *Legea si Viata*. 2017. № 5/2. С. 82–86.
2. Купар Д. Ю. Кримінальна відповідальність у системі заходів кримінально-правового характеру: поняття, ознаки та види. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 6 (21). Т. 2. С. 135–139.
3. Купар Д. Ю. Звільнення особи від кримінальної відповідальності за скоєння злочинів проти порядку несення військової служби: історія та сучасність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2017. № 30. Т. 2. С. 76–79.
4. Купар Д. Ю. Заходи, передбачені Дисциплінарним статутом Збройних Сил України: поняття, види, суб'єкти та порядок застосування поряд зі звільненням від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Вип. 2. Т. 3. С. 170–175.
5. Купар Д. Ю. Звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочину проти встановленого порядку несення військової служби: поняття та ознаки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. С. 99–105.
6. Купар Д. Ю. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням із потерпілим за вчинення злочину проти встановленого порядку несення військової служби: теоретико-прикладний аспект. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 5. Т. 2. С. 215–221.
7. Купар Д. Ю. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби: особливості реалізації з огляду на приписи ст. 49 і ч. 4 ст. 401 КК України // Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 14–15 квітня 2017 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 166–170.
8. Купар Д. Ю. Місце звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби в інституті звільнення від кримінальної відповідальності // Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2–3 червня 2017 р.). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2017. С. 112–114.
9. Купар Д. Ю. Перспективи запровадження в Особливій частині КК України спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти порядку несення військової служби // Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного законодавства:

Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9–10 червня 2017 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2017. С. 81–86.

АНОТАЦІЇ

Купар Д. Ю. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти порядку несення військової служби. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» (081 – Право). – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2018.

Дисертація присвячена розробленню науково обґрунтованих напрямів удосконалення правового регулювання та застосування звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти встановленого порядку несення військової служби. На основі всебічного комплексного аналізу наукової літератури, емпіричних матеріалів та вивчення міжнародної і зарубіжної практики застосування звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військового злочину проаналізовано стан наукової розробки цієї проблематики, генезу формування аналізованого явища, визначено правову природу заходів, передбачених ДС ЗСУ, сформульовано поняття та визначено їх види, встановлено підстави, суб'єктів та порядок застосування поряд зі звільненням суб'єкта військового злочину від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК України, запропоновано шляхи розвитку та вдосконалення чинного законодавства в частині регламентації цього кримінально-правового явища.

Ключові слова: звільнення, кримінально-правові заходи, заходи, передбачені Дисциплінарним статутом Збройних Сил України, військовий злочин, заохочення, самовільне залишення військової частини, дезертирство.

Купар Д. Ю. Освобождение от уголовной ответственности за преступления против порядка несения воинской службы. – *Квалификационная научная работа на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук (доктора философии) по специальности 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» (081 – Право). – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2018.

Диссертация посвящена разработке научно обоснованных направлений усовершенствования правового регулирования и осуществления освобождения от уголовной ответственности за совершение преступлений против установленного порядка несения воинской службы. На основании всестороннего комплексного анализа научной литературы, эмпирических материалов и изучения международной и зарубежной практики осуществления освобождения от уголовной ответственности за совершение воинского преступления проанализировано состояние научной разработки этой проблематики, историю формирования анализируемого явления, определена правовая природа мер, предусмотренных Дисциплинарным уставом

Вооруженных Сил Украины, выявлены их виды и определено понятие, а также определены основания, субъекты и порядок их применения наряду с освобождением субъекта воинского преступления от уголовной ответственности по нормам Общей части УК Украины. В результате проведенного исследования предложены пути развития и усовершенствования действующего законодательства в части регламентации этого уникального уголовно-правового явления. В частности, отмечено, что освобождение от уголовной ответственности за совершение воинских преступлений является одним из альтернатив карательным мерам уголовно-правового воздействия. В системе мер уголовно-правового характера освобождение от уголовной ответственности за совершение воинских преступлений принадлежит к некарательным мерам уголовно-правового воздействия, основанных на поощрении (стимулировании) положительного постпреступного поведения, а также на нецелесообразности осуществления дальнейшего уголовного производства. Непосредственно в институте освобождения от уголовной ответственности этот вид освобождения принадлежит к экстраординарным видам освобождения от уголовной ответственности. Его уникальность и экстраординарность заключается в том, что это общий вид освобождения относительно особой категории преступлений и лиц, которые их совершили, закрепленный в Особенной части УК Украины.

Указано, что нормативную основу императивных видов освобождения от уголовной ответственности за совершение воинских преступлений составляет ч. 4 ст. 401 УК Украины, а также ст.ст. 45, 46, 49, 106 УК Украины, а дискреционных видов такого освобождения – ч. 4 ст. 401 УК Украины и ст. 47, 48, 97 УК Украины. Указано, что императивное или дискреционное освобождение от уголовной ответственности за совершение воинских преступлений предопределяет постановку и решение вопроса об обращении суда к командиру (начальнику) воинской части, учреждения или организации с требованием о применении последним конкретных видов дисциплинарных взысканий. Отмечено, что в случае установления обстоятельств, которые делают невозможным постановку и решение этого вопроса, суды должны мотивировать свое решение о том, почему такое обращение является неуместным или излишним.

На основании анализа разработанных наукой общесоциальных и специально-правовых обстоятельств, обуславливающих специальное освобождение от уголовной ответственности, в работе установлено, что, наряду с усовершенствованием ч. 4 ст. 401 УК Украины, одним из перспективных направлений развития поощрительных предписаний в Особенной части УК Украины является внедрение специальных видов освобождения от уголовной ответственности за совершение преступлений против установленного порядка несения воинской службы, в частности, за совершение преступлений, предусмотренных некоторыми частями статей 407 и 408 УК Украины.

Ключевые слова: освобождение, уголовно-правовые меры, меры, предусмотренные Дисциплинарным уставом Вооруженных Сил Украины, воинское преступление, поощрение, самовольное оставление воинской части, дезертирство.

Kupar D. Yu. Release from criminal liability for committing crime against established procedure of military service. – *The qualification scientific work published as manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law (Doctor of Philosophy), Speciality 12.00.08 «Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law» (081 – Law). – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2018.

The dissertation deals with development of scientifically based lines of improving regulation and implementation of release from criminal responsibility for crimes against the established procedure of military service. On the ground of comprehensive analysis of scientific articles, empirical materials and studying international and foreign practices about the release of criminal responsibility for committing a war crime, the state of scientific development of this problem, the genesis of the formation of the anal phenomenon are analysed. The legal nature of measures covered by the Disciplinary Statute of the Armed Forces of Ukraine, their types and certain notions as well as the grounds, subjects and procedure of application along with release from criminal responsibility according to the Criminal Code of Ukraine are defined.

Key words: release, criminal and law measures, measures stipulated by the Disciplinary Statute of the Armed Forces of Ukraine, military offense, encouragement, unauthorized act of leaving the military unit, desertion.

Підписано до друку 07.05.2018 р. Папір офсетний. Друк офсетний.
Формат 60x84/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет внутрішніх справ,
пр. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.

Друкарня Харківського національного університету внутрішніх справ
61080, м. Харків, пр. Льва Ландау, 27.